

(ה) משרד הכללי לעניני יהודים

(CGQJ; Commissariat Général Aux Questions Juives). סוכנות שהקימה ממשלת וישי במרס 1941 במטרה לתאם את המדיניות האנטי-יהודית בצרפת, ולהכין ולהוציא לפועל חקיקה בתחום זה. כבר במגעים הראשונים שנערכו בראשית 1941 בין תיאודור דנקר, נציגו של אדולף איכמן בפריס, ובין השלטונות הצרפתיים, נמסר לראש-ממשלת וישי, אדמירל פרנסוא דרלן, על כוונת הנאצים ליזום הקמת משרד יהודים מרכזי (Zentraljudenamt) באיזור הכבוש. הצרפתים, שהתנגדו בעקביות לכול חלוקה של ארצם, הציעו להקים סוכנות בניהול צרפתי, שתחום סמכותה ישתרע על-פני שני האזורים, כך שהריבונות של צרפת תישמר, למצער מבחינה טכנית. דנקר שמח מאוד לנוכחות הצרפתים לשתף פעולה וקיבל את הצעתם. ב-29 במרס 1941 הקים דרלן את הסוכנות החדשה, ה'משרד הכללי לעניני יהודים' וקרא לקסויה ולה, מנהיג החיילים המשוחררים, לעמוד בראשו. ולה היה אנטישמי קיצוני, אך גם אנטי-גרמני.

המשרד הכללי, בראשותו של ולה, ביקש להסדיר את המדיניות האנטי-יהודית כך שתתאים לאינטרס הלאומי הצרפתי. התפיסה המנחה גרסה האחדת הפעולות האנטי-יהודיות בשני האזורים בדרך נמרצת ויעילה. התקווה שהשתמעה מגישתו של ולה היתה, שהגרמנים יחדלו בהדרגה מלעסוק בתחום זה וישאירו את המלאכה לצרפתים לבדם. ולה, שלא היה שבע-רצון מתקנון היהודים, יזם חוק חדש (2 ביוני 1941) במגמה להגדיר מיהו יהודי ולהגביר את תוכנית הפעולה האנטי-יהודית. הוא ביקש לסתום את כול הפרצות בחוק. עד מהרה הוציא המשרד הכללי מתוך הסתמכות על חוק זה, תקנות רבות בתחומים שונים.

התקנות ההן הגבילו בצורה דרסטית את מספר היהודים במסחר ובמקצועות החופשיים. ב-2 ביוני פורסם עוד חוק, המצווה לערוך מיפקד של היהודים באיזור הלא כבוש של צרפת – צעד חמור שהיכה את דעת-הקהל היהודית בתדהמה. לימים נודעו למיפקד תוצאות גורליות, כשרוכזו היהודים ונשלחו לגירוש. לבסוף, ב-22 ביולי 1941, החל המשרד הכללי להפעיל תהליך נרחב של 'אריזציה' – החרמת הרכוש היהודי באיזור הלא כבוש.

ה'אריזציה' היתה לאחד מעיסוקיו המרכזיים של המשרד הכללי. ממשלת צרפת ביקשה להבטיח כי הרכוש היהודי לא ימצא דרכו אל הרייך, ומשום כך קבעה כי המשרד הכללי הוא שיעסוק בהחרמת רכוש היהודים ברחבי צרפת. לצורך השגת מטרה זו החל ולה במשא-ומתן מסובך עם הגרמנים. הוא גם נועץ עם משרדים אחרים, עם תעשיינים ואנשי-עסקים, ואף ניהל מערכת בירוקרטית מורכבת של מפקחים ונאמנים. המטרה היתה חיסולו של כול רכוש היהודים או מכירתו לטובת צרפת. זה היה מיבצע בקנה-מידה ענקי, שבסופו של דבר הקיף יותר מ-42,000 עסקים של יהודים, כך שהמשרד הכללי נאלץ להשקיע בו את כול מרצו



החוקתי והמינהלי. עד מהרה התגלו שחיתות וחוסר יעילות, למרות מאמצי ולה להילחם בהם.

מתח התמיד בין ולה ובין השלטונות הגרמניים גרם לבסוף לכך שבמאי 1942 העבירו מתפקידו. יורשו, לואי דרקה דה פלפוא, לא השתייך ל'חבורה' של אנשי וישי, וחש עצמו בנוח הרבה יותר בסביבה הפרו-גרמנית של פריס. דרקה גם לא סבל מעכבות טכניות וחוקתיות כקודמו. הוא וצוותו עשו כראות עיניהם, מתוך התנגשויות עם משרדים אחרים, והתמכרות לנטייתיהם הברוטליות ולשאיפתם להתעשרות אישית. תעמולה ודיכוי תפסו מקום חשוב בהרבה מאשר בימי ולה. המשרד הכללי הצמיח גם ארגון משטרתי-למחצה, (Sections D'Enquête Et De Contrôle; 'פלוגות החקירה והפיקוח'). דרקה ואנשיו לא היסו לשתף פעולה עם הנאצים, בעיקר מקיץ 1942, משרבו ריכוזי היהודים וגירושיהם בכול רחבי צרפת. אנשי וישי ניסו לרחק עצמם מן המשרד הכללי ככול שיכלו. נאמר שפיליפ פטן עצמו קרא לדרקה 'מר עינויים'. ואולם, המנגנון האנטי-יהודי הוסיף לפעול, ואף החיש את קצב הרדיפות.

בסוף 1943 לחצו הגרמנים על ממשלת וישי לפטר את דרקה. הם הבינו כי דמות גרוטסקית זו לא תוכל להביא את ממשל וישי לכלל תמיכה מלאה במדיניות הנאצית. בפברואר 1944 מונה שרל מרסיה די פטי דה קלם לראש המשרד הכללי. די פטי דה קלם היה פקיד ממשלתי חסר חשיבות, צאצאו של הקצין המפורסם שאסר את אלפרד דרייפוס ב-1894. נראה כי די פטי דה קלם עשה מאמץ לשנות את הנטייה האנטישמית של המשרד הכללי ונחל כמה הצלחות חלקיות. במאי 1944 התפטר די פטי דה קלם ממשרתו, נוכח הקץ הקרב של משטר וישי. פיר לואל, שביקש לשמור גם בתחום זה על המשכיות השלטון ועל פיקוח נאות עד הסוף, מינה את ז'וזף אנטיניק לראש המשרד הכללי. אנטיניק היה אחד הפקידים הבכירים ביותר של המשטר ואחד האנטישמים הקיצוניים ביותר. למרבה הפלא עמדה מדיניות המשרד הכללי בסימן 'עסקים כרגיל' גם אחרי נחיתת בעלות-הברית בנורמנדי (Normandy). ואולם, עם שחרורה של צרפת נמוג המשרד הכללי, כמוהו ככול זרועות הממשל של וישי.